

OLÁH JÁNOS
Közel

Nyakamban földig érő, fehér lepedő, előttem hatalmas tükör, kikezdte már a vakota, és tele van légypiszokkal. Forog a forgószek velem. Egy, kettő, három, öt, hét – nem is tudom, mit számolok. A borbélyműhely, mint egy puha, nyálas száj, benyelt. Laci bácsi lejt táncot benne: gyufaszál kar röpköd gyufaszál törzs körül. Egyik kezével belém kapaszkodik, a másikkal az ollóba, mintha attól tartana, elszököm. Az olló, ahányszor összecattintja, annyiszor akad el, ettől aztán Laci bácsi megmérgesül. Nem hagyom magam, rángatom a nyakamba akasztott lepedőt, sivalkodom, végül mégis én húzom a rövidebbet. Hajcsomók hullnak a lepedőre, s onnan a padlóra. Lábam kalimpál. Ó, el, csak elrúghatnám magamat ettől az alantas, légyszarszagú széktől! Szállani, szállani föl a tetten érhetetlen magasba, erre vágyom. Oda, ahol csak a szél fúj! Selyme szétfut a bőrön. Gyógyító kedv koccan gyógyító kedvhez. Ez a mi utunk, barátom. A fémhang a tükörből szivárog.

– Barátocskám – ő így mondja –, ne rángasd a fejed!

– Húz!

– Húzd vissza!

– Jaj!

– Milyen legény vagy te, ha már ettől is jajgatsz?

– Kijön, kitépődik a hajam!

– Antúl jobb, antúl erősödik a hajgyökér, az ám.

– Fáj!

– De hiszen nem is húzom. – Megáll, hátralép, szétárja a karját, csodálkozik. Az olló is nyitva marad a kezében. A keskeny homlokon összefutnak a ráncok, a sárga szemöldök – igen, sárga, mintha piktör festette volna – olyan bozontos, hogy azt hihetnénk, a mester ki se lát alóla. A hosszú, ősz haj szinte a vállát verdesi, de a fejtetőn szétnyílik, s kitetszik alóla a fénylő koponya. A földből majd csak az eső mossa ki, innen már a huzat is. És az bőven ömlik, nyitva van mindkét ajtó, az utcára nyíló, meg az asztalosműhely felőli is. Az utcáról szabadon csap be a szélben kavargó por, a konyha és az asztalosműhely felőli ajtónyílásban kopott, fogdosásos pargetfüggöny dagad, kis zöld-lila virágok rózsaszín alapon, hol majd szétreped, hol meg ronggyá lapped a légmozgás szeszélye folytán. Étél és

fűrészpor szaga szivárog, néha-néha eszelősen sívít föl a fűrészgép pengéje. A függöny egy-egy lebbenése legyen óriási hadát csapja a műhelybe. A fűrészgép sívításai között csönd lapul. A vasárnap délelőtt csöndje. Az utcáról napfény vetül a padlóra. Hol a háttérben, hol szemben velem – a forgószek szeszélye folytán a nézőpont folyamatosan változik –, egyetlen tiszta tő tükre szökik szét, s ölel magába mindent.

Vége a csodálkozásnak. Munka láza hajlongatja a vézna testet: felém kapkod, lecsap rám az olló csőre. A pofacsont és az elvadult szemöldök szakadékában rénsyi, szürke szem. Talán nem is lát vele, hiszen erre vall minden, lépcsősre vágja a hajamat, megvérezi a fületem, a nyakamat. Sebaj, timsót rá, sziszegi. A szem bogarán repedés. A lapátfülön átrózsállik az ablak. A vastag száj ritkán nyílik föl, de akkor látni benne mindent, nemcsak a négy sárga agyarfogat, a megfeketedett csonkokat, az arany- meg az ezüstkoronát, de a torok romlékony piros húsát is, a lepedékes nyelv mögötti éjt, ahonnan bűz tör föl, kétségbeejtő, verejtékes álmok gyomorszaga. Mintha hanyattessenék, fény zuhan felém, tükörből tükörbe látok.

– Auúúú! – Megpördül. Na, na, csak nem az egész szoba? A szekrény, a polcok ezernyi üvegét szédülés téríti összevissza, perdülnek, megdőlnék, mégsem csurog ki belőlük a folyadék. Amilyen gyors, annyira óvatos lendület dajkálja őket. Ha valami elkezdődik, véget is ér, bármilyen hosszúra nyúló kezdet és vég között a céltalan bolyongás évada.

Laci bácsi száraz papír-tenyerébe olaj csorog, hajolaj. Most visszateszi az üveget a polcra, kezét óvatosan a fejemhez emeli, egy csepp se, vigyáz rá, el ne hulljon, aztán, zsupsz, a fejemre loccsintja az egészset, s dörzsölni kezdi. Méghozzá milyen vadul! A fejbőröm is bele-sajog: – Ne, ne, jaj! – De mire sírni kezdenék, a gyulladt bőrt már fésű szántja. Mély lélegzetet veszek, miként a kínzás befejeztével illik is. Laci bácsi, hogy meg-szemlélje művét, hátralép, aztán vissza, lekapja rólam a bő lepedőt. A tükörből nézek magamra, de mintha mégsem magamat látnám. A haj a koponyára ragad. Micsoda rögzös forma! A fésűnyomok barázdái mélyén a fejbőr fehéren világít. A forgószek újra perdül, Laci bácsi tollseprével a vállamat, a hátamat, a mellemet piszkálja, puha keféjével a nyakamba nyúl, hogy megszabadítson a bőrömről ragadt hajszálaiktól, de csak egyre mélyebbre piszkálja őket. Behúzó a nyakamat, nem azért, hogy ellenkezzek, mégis megsértődik. Leteszi a kezét, és oda se figyelve int, hogy vége, kész, mehatsz, amerre látsz. És eltűnik előlem. Leecsúszok a

forgószékről, gyerünk, gyorsan, mintha menekülnék, de még mielőtt elérném az ajtót, kilép a lebbenő függöny mögül. Mellén szétnyílik a begombolatlan ing. A résből vörhenyes szőrszálak ágaskodnak. Megtorpanok. Partvist, személtápatot tart a kezében. Rám se hederít, lehajol, és összesöpri a szétszórt hajcsomókat. Apámra nézek. Nem mozdul, az újságokba temetkezve ül a lócán. Földadom a menekülés tervét, s a nyitott ajtóban állva nézelődöm tanácstalanul.

Az idegen, aki apám mellett ült, fölemelkedik, és nehézkes léptekkel indul a szék felé, ahonnan én az imént szabadultam. A párna még biztosan őrzi bőröm melegét, de ő a vastag posztónadrágon át aligha érez ebből bármit is. Rezzenetlen, unalmas arc, mintha vaspor lepte volna be, olyan szürke.

– Mi lesz?

– Borotválás. – Most még furcsa érzés, hogy helyet cseréltünk, de nem sokáig. Az utca fénye tompán szűrődik be a műhelybe, és szétfolyik az újságokon. A kitergetett lapok harsogva gyűrődnek meg, amikor leülök közéjük. A szürke arcot közben már ellepte a fehér hab, szappan-hínár. Mintha nem is élne, úgy terpeszkedik hátát a szék támlájának vetve, fejét megadóan a fejtartó öblébe ejtve. Csönd van, a fűrészgép sem sívít. Tisztán hallani a borotva sercegését, s azt is, ha apám kezében megzissen az újság. A legyek lankadatlan szorgalommal szálldosnak szertesztét. Laci bácsi tudomást sem vesz róluk, a nyaka ráncaiban bukdácsolnak, alkarja szőrrengetegében botladoznak, de ő rezzenetlen arccal figyelmesen dolgozik tovább. Most azonban megrázza magát, hátralép, hogy megszemlélje, mire jutott. Elégedett lehet, mert becsattantja a borotvát, a köpenye felső zsebébe csúsztatja, és a mesterség furcsa, bohém szokásaira tér, láthatóan nagy élvezettel: arcvíz, krém, hajolaj, púder. Az idegent egészen az ajtóig kíséri az illatfelhő.

– Egy parti belefér, Lénárt úr?

– Nem, Laci bátyám, most nem. Tudja...

– Az asszony...

– Á, nem arról van szó. Csak hát egész héten nincs otthon az ember, egyedül ilyenkor vasárnap. – Annyira széles test, hogy az egész ajtónyílást betölti.

– És pótolni kell, igaz-e? – Apám felé fordul, és kurtán-furcsán fölnevet. – He he he, he he! – Apám zavartan bólogat.

– Isten áldja! – búcsúzik Lénárt úr. Laci bácsi és apám oda se figyelve viszonozzák a köszönést.

Lénárt úr kilép az utcára. Nyomában akadálytalanul ömlik be újra a fény, Laci bácsi derékig ebben áll, hu-

nyorog, és a bajuszát sodorgatja. A műhelyen átlebben a készülő ebéd illata, s idehallatszlik az edénycsörömpölés is. Indulni szeretnék. Arra várok, hogy apám fölálljon. Nehezen szánja rá magát, aztán megteszi mégis, ropognak a csontok, az izmok. Nem indul el az ajtó felé, ahol én várom, megáll a műhely közepén, tanácstalanul néz körül, mintha keresne valamit.

– Mit keres?

– A kalapomat.

– Volt magánál kalap?

– Persze hogy volt.

– Nem emlékszem rá.

– Attól azért még lehetett.

– Hát akkor csak keresse! Ha volt, akkor meglesz, itt semmi sem vész el! – Apám elbizonytalanodva váratlanul felém fordul.

– Hoztam én kalapot? – kérdezi.

– Nem – mondom. Csalódott. Úgy érzi, meghazudtoltam, de hát, ha biztos az igazában, akkor miért kérdezett?

– Na, látja! – nyerít fel diadalmasan Laci bácsi, és rám hunyorít. – A gyerek jobban tudja! – Szeretném elhárítani ezt az undok cinkosságot, de nem tudom, hogyan tehetném.

– Gyerünk! – mondja apám, és megindul kifelé.

– Hova siet? – Apám készséggel torpan meg.

– Nem sietek – mondja.

– Na, látja, ez már beszéd. Egy parti belefér?

– Bele – mondja apám, és visszaül a helyére. Laci bácsi már hozza is a készletet, amit egy nagy cipősdobozban tart. Egészen fölenged, élénk és vidám. Kiönti a bábukat. Szétgurulnak. Húsz ujj kapkod utánuk. Laci bácsi már rég fölrakta a magáét, amikor apám még mindig a parasztokkal vesződik, minduntalan kiugranak nehézkes ujjai közül. Többször is le kell hajolnia egyért-egyért, mire végre sikerül. Laci bácsi egy darabig tanácstalanul nézi, aztán segíteni akar. Nagy igyekezetében kikikapja apám kezéből a bábukat, erre apám megmérge.

– Hagyja csak, én is föl tudom állítani.

– Csak segíteni akartam.

– Ha belekapkod, még lassabban megy – mondja apám kioktatóan, némi büszkeséggel a hangjában, mert már sikerült megbirkóznia a feladattal. Glédában áll a két sakkserreg a táblát helyettesítő viaszosvászon harctéren egymással szemben.

– Mehet?

– Felőlem igen.

– Akkor kezdjen!

– Én?

- Maga hát, maga a világos, nem?
- Én vagyok.
- Hát akkor mire vár?
- Kezden magam!
- Én?
- Maga.
- Aztán miért?
- Nem szeretek kezdeni.
- Akkor cseréljünk helyet!
- Minek?
- Sötéttel nem lehet kezdeni.
- Mér?
- Mert ez a szabály.
- Miféle szabály?
- Erről nem vitatkozom.
- Én se.
- Még mindig azt akarja, hogy én kezdjek?
- Azt.

– Akkor üljön át oda! – mutat Laci bácsi a világos bábuk mögötti székre, amelyből az imént pattant föl készségesen. Apám bosszús, de engedelmeskedik. Látszik rajta, még mindig nem érti, hogy mire jó ez a cécó. A csere megtörténik. Laci bácsi ül a világos, apám a sötét oldalon. Harcra készen néznek farkasszemet egymással.

– Így ni! – mondja Laci bácsi. Füttyent egyet, és fölemeli a kezét, amely néhány pillanatra megáll a tábla fölött, mintha tétovázna, de nem. Lecsap az egyik parasztra. – Gyerünk! – sívítja, és megteszi az első lépést. Újabb éles füttyentés hallatszik, amely, mint üveget a repedés, krikszkrakszaival telerajzolja a műhely levegőjét.

Most apám jön. Már a megnyitáson hosszan gondolkodik. Türelme, hát igen, türelme az van. Homlokát ráncolja, s lassan, körülményesen egyszer csak megjelenik a bábuk fölött a vaskos, nikotinsárga hüvelykujj, de aztán nyomban vissza is táncol. A kéz visszaereszkedik a térdre. A másik kéz indul útnak, de semmivel se magabiztosabban. Sokáig bizonytalankodik ez is a tábla fölött, aztán megragadja az egyik paraszt fejét. Nem, nem, mégsem. Elengedi. Ekkor újra fölharsan az idegtépő fütty: tralla, tralla, tralla. Apám megadja magát, megteszi ugyanazt a lépést, amelyet az imént Laci bácsi. Idegesítő tükörsakk. Amikor fölnéz, homlokán már nincsenek ott a ráncok, elégedetten mosolyog.

Visszaülök a helyemre. Mintha szalmába süllyednék. Por fojtása, szálak borzongása. Sárgás, árnyékos derengés ritkul, sűrűsödik körülöttem. Ellenkezem, küzdök. Először világosodni kezd, aztán újra homály

borul rám, és akkor, amikor már végleg föladnám, besüt a nap, gyógyszerüveg fénye elálmosít. A kép-kivágások ablakaiban megjelenő világ szűrt fényű képeit mintha egy tetszés szerint összezagyvált utazás dobálná elém. Nincs indulás, és nincs megérkezés. Föllobban és kialszik a magnéziumláng, hetek, hónapok, évek telnek közben el, de én egyetlen sűrű pillanat bűvkörében találkozom mindennel.

Tűz melegénél, a huszonötös égő fénykörében, igen, mert este volt és tél, a régi házban, a viaszosvászon abrosz kék-fehér virágmintái fölött, ott találkoztunk először. Játék volt. Anyám sorra, mind megnevezte őket. Úgy kezdődött, mintha titkok megfejtésébe fognék. És mi lett belőle? A pontok, mint a betűk. Sűrűség és ritkaság aránya vezet. Hiba volna azt hinnem, hogy valahová. Lehet, hogy ez a kíváncsiság nem vezet sehová, de legyőzni sem tudom, arra kényszerít, hogy kövessem. Valaki előrehajol, az arc árnyékba vész, a hatalmas kopasz fej csaknem betölti az oldalt. Azért marad hely a rövid babos szoknyának, amely csitrilány nádszál dereka körül röpköd, s az ég felé röppenő áttetsző, szőke hajtincseknek. A lány mentét visel. A férfi szőrös keze görcsösen tapad a hímzett mente hátára.

*leírhatatlan lelkesedéssel ünnepli a másfélszáz-
ezres tömeg rákosi elvtársat felharsan százötvenezer
torokból a jól ismert ütemes éljen rákosi kiáltás de
sosem hallott erővel sosem látott kitartással sosem
tapasztalt önfeledt ujjongással már percekig zúg a
taps az ütemes éljenzés és rákosi elvtárs ezúttal
hiába tapsol közbe a tömeg nem hagyja abba rákosi
elvtárs hátrafordul és intésével leülteti a díszemel-
vényen lévőket de ez sem használ a tömeg szeretet-
áradatát nem lehet megállítani*

*a tribün felé fordul a tömeg újra és újra rákosi elvtár-
sat éljenzi nem ilyen forró lelkesedést a dolgozó nép
vezére iránti szeretet ilyen hatalmas megnyilvánulását
még soha semmilyen nagygyűlésen nem láthattuk*

*zászlóerdőt emel a tömeg a magasba az erős eső-
felhőket hajtó porfellegetek kergető szélben csodála-
tosan lobog a vörös és a hármás szín*

*és egyre tovább hangzik éljen rákosi éljen rákosi
éljen rákosi*

*rövid az idő a különvonatoknak is időben kell
indulniuk*

Trala lala lala... A betűk halvány csipketengerén a vastagon szedett részek palackpostája: kiemelem, de visszacsúszik kezemből, még mielőtt feltörhetném,

megfejthetném. Hánykodik tovább, mintha sose próbálkoztam volna megfejtésével.

Apám és Laci bácsi ugyanúgy ülnek egymással szemben, mint amikor magukra hagytam őket, és elmerültem a körém halmozódott újságok bogarászásában. Apám keze a tábla fölött. Soká tétovázik, míg végre rászánja magát, és megfogja a bábút, amit kiszemelt, de alighogy megfogja, el is kapja rögtön a kezét. Pedig egyébként tenyerébe veszi az élő parazsat is.

– Azzal lépjen, amit megfogott!

– Hát, hiszen azzal lépek, ha nem mondja is. – És dacosan megragadja újra a bábút, és lép egyet.

– Akkor jó. – Laci bácsi vár egy darabig, aztán merően apámra néz. – Ezt lépte?

– Ezt – mondja apám, és mérgesen néz vissza.

– Szóval ezt – éneklő Laci bácsi, mert most már majdnem énekel. Jó kedve van. S egy könnyed mozdulattal leemeli a tábláról apám futóját. – He-he-he-he-he... Elesett a kis huszárocsonka. Túl bátor volt alighanem. A bátorság nem mindig jó tanácsadó. Néha nem árt az észre is figyelni! – Apám megdöbbenve nézi, mi történt. Elsápad.

– A bástyával köllött vóna – dörmög zavartan.

– A bástyával?

– Evvel e – mutat rá apám, és meg is ragadja rögtön, az egyik bástya vállát. Laci bácsi nem szól, gondolkodik egy ideig, és csak aztán böki ki:

– Hát akkor mért nem avval lépett?

– Eltévesztettem.

– Vissza akarja csinálni?

– Hát...

– Na, nem bánom, most az eccer. De ez nem játék, azt tudja-e?

– Nem köll – utasítja vissza apám a nagylelkű ajánlatot önérzetesen.

– De, tegye vissza nyugodtan, hiszen megegyeztünk – mondja Laci bácsi, és maga rakja vissza a bábukat eredeti helyükre. – Csak most aztán jobban vigyázzon! – Apám határozottan nyúl a bástya után. Nem gondolkodik. Megfogja, lép, de úgy, hogy még a pad is rezeg bele, dülöngélnék a bábuk. – Ezt lépte? – hüledezik Laci bácsi.

– Ezt.

– Tényleg!

– Tényleg.

– Nem rossz – mondja Laci bácsi, és megvonja a vállát.

– Mit vitatkozik állandóan, lépjen, az a játék, nem? – mordul föl apám sértetten.

– Na, jól van – dűnnyögi Laci bácsi maga elé –, lépek én, különösen, ha maga mondja – és egy alig észrevehető mozdulattal odébb tolja a királynőt. Elégedetten vizsgálja apám arcát.

– Sakk? – néz föl apám a tábláról. Kicsit bizonytalan, mivelhogy Laci bácsi nem mondta be, ahogyan pedig illenék, a sakkot.

– Matt.

– Hol?

– He-he-he, beszorult a kis királyocsonka. – S mint-hogy apám egyre hitetlenebbül csóválja a fejét, meg is mutatja. – Itt, ni! – Apám még ekkor sem akar hinni a szemének. – Nem látja?

– Dehogynem – füllenti apám, pedig látszik rajta, nem igazodott még ki a bábuk bonyolult fenyegetettségi rendszerén. Mintha mély álomból ébredt volna, úgy néz körül, egy ásitást is el kell nyomnia. Lassan lesz úrrá rajta a bosszúság. A tarkója is kivörösödik, aztán váratlanul egy mérges mozdulattal lesöpri a táblát, hogy csak úgy gurulnak szerteszét a bábuk a vastag hajópadlón. Laci bácsi négykézlábra ereszkedik, kuncogva szedegeti össze, és rakja a cipősdobozba őket. – Revancs nem lesz? – vág közbe egészen váratlanul apám.

– Revancs? – Laci bácsit láthatóan meglepi a javaslat. Úgy tesz, mintha nehezebbre esne utána engedni, de aztán sietve áll kötélnek, mintha most meg attól tartana, apám táncol vissza. – Nem bánom – mondja, és lelkesen szedi elő újra a bábukat. Apám mohó kézzel nyúl utánuk, és nyomban rakni kezdi őket, nem ügyesebben, de sokkal eredményesebben, mint először.

– Ki kezd? – kérdezi Laci bácsi.

– Kezddjen maga! – hárítja el a lehetőséget udvariaskodva apám.

– Az előbb is én kezdtem.

– Hát aztán! – néz szigorúan a sötét bábuk fedezékéből Laci bácsi szemébe apám. Laci bácsi megvonja a vállát, és elindul a játszma.

Az ablak alatt, a dél sárga fénytócsájában ülök a műhely már-már hallhatatlan zajainak tengerfenekén. Gyűrődik a papír, tompán koppan egy-egy bábu a játékabroszon, megrezdül, s elcsattan a huzatban a függöny. Mindez mintha egy más időből, térből jutna el hozzám, egyelőre az sem dönthető el, a múlt vagy a jövő koordinátái által eltorzított létközegből. Távozó tárgyak: kopár tükör, kölnis, olajos üvegek, szappantartók, tégelyek. Lüktetve hátrál minden, de visszatérésre készen. A lélegzés homályos ritmusa uralkodik rajtunk. Kétes uralkodás, de uralom mégis.

A végsőig csigázott erőfeszítés olykor-olykor valószínűtlen állapotba emel, ahol mindent másnak találok, mint amilyen valóban, vagy legalábbis különbözőnek attól, amilyenek eddig elképzeltem. Vonzódásom a valószínűtlenhez büntudattal kínoz. Mélyen csendül meg a hosszú, visszhangos út, mintha egy kút gyűrűin vezetne át. Jó volna gondolkodás nélkül fogadni el bármilyen távlatot, de erre nem vagyok képesek.

Idő kell mindenhez, a figyelemnek az alkalmazkodáshoz, az eseménynek a bekövetkezéshez. Most úgy érzem, lehetetlen kivárnom bármit is, de amikor itt van, amikor bekövetkezett, aminek nem kellett volna bekövetkeznie, akkor meg azt veszem zokon. Micsoda tékozlás! Mennyi esendő vágy, mennyi ráérős derű megy veszendőbe, miközben a véletlenek egyre széjjelebb szórják a világot. Ahol a dallam nem, ott a hiányos ritmus fűzi össze a kavargó hangokat, s köti oda a távoli eredet közös pontjához. Ezt kerestem, ide indultam, úgy érzem, könnyedén elérhetném célomat, ha képes volnék visszagombolyítani az elszállt dallamot.

Édes víz illata szédít, kúttükör villant felém egy homlokot. Üveggyöngyosor, szél borzolta tincsek. Kicsit duzzadt, cserepes ajak, fénylik a nyál. A bőrt pihék ezüstözik. A szemhéj keskenyre húzva. Pedig úgy szerettem volna e rejtett tekintet mélyére látni! A szemöldök férfiasan dús, az áll szögletes és erős. Ki is ő tulajdonképpen? Haja búzaszíne, szeme kékje, bőre pírja, bár sohasem láttam, ismerős. Tetőtől talpig zöld lepelbe bújtatott mozgás távolítja el tőlem. A meztelen kar fölemelve, föl, föl, föl, s a ruha redői lecsúsznak róla, ömlenek, mint a vízesés, mintha meg sem akarnának állni. Pedig útjukat szegi már a váll is, az érzékeny mell, a has, a comb, a csípő. A másik kéz e habozva hullámzó ráncok között virágot tart. A kék ég háttere előtt lebeg áttörve annak hajlott távlatával. A meztelen láb virágos réten tapos. Most, most kéne elindulnom, amíg tart a káprázat, még mielőtt a végső mozdulat megzavar, elveszít, még mielőtt vakká éget a végleges kijózanodás. Ó, Flóra, Flóra, Flóra! Mintha virradna, újra megvilágosul a műhely. A menekülés hangjai egyre messzebb járnak. Egy szánt dobálnak havas úton a döccenők. Futunk. Kifelé a nyárból. Mária kékje és fehére! Égzeng az ordastorkú tél.

- Föladja? – érdeklődik sejtelmesen Laci bácsi.
- Dehogyan adom – tiltakozik apám.
- Hát akkor sakk. – Apám megfogja a királyt,

fölemeli, és hosszú gondolkodás után leteszi az egyik látszólag üres fekete mezőre. – Na-na! – mordul rá Laci bácsi. Apám erre ijedten kapja vissza a bábút, rosszat sejt, de nem akarja megadni magát. – Oda nem lehet.

- Mér' ne lehetne?
- Mert ott is sakk.
- Itt?
- Ott bizony.
- De hát akkor hova az istenbe lépjek?
- Sehova.
- Hát ezt meg hogy érti?
- Matt.

– Matt? – Laci bácsi már föl is állt, s mint aki jól végezte a dolgát, indulni készül. Apám makacsul őrzi a helyét. Még mindig nem hiszi el, hogy újra veszített. Kínosan sokáig marad így a tábla fölé görnyedve, kedvező megoldás után kutatva próbálja kielemezni a reménytelen állást.

– Majd a jövő héten folytatjuk, de addig trenírozzon ám! – biztatja Laci bácsi. Fél kézzel félrehajtja a ragadós függönyt, egy pillanat, és eltűnik a konyhában. Miközben arra vár, hogy apám magához térjen a vereség kábulatából, hozzám fordul, aki már az ajtóban állok útra készen. – Asztán te, te tucc-e má' sakkozni? – kérdezi.

- Tudok – mondom öntudatosan.
- Ha tucc', akkor mé' sirtá?
- Nem sirtam.
- Mér hazucc?
- Nem hazudok. Nem szoktam hazudni, vegye tudomásul!

– Jó van, jó van, mit mérgelőcc! – Apámhoz fordul. – Hajja-e, de mérges gyerek ez! Aztán, mondja, mindig ilyen mérges?

Nem várom meg a választ, köszönés nélkül fordítok hátat, egy ugrás, és máris kint vagyok az utcán. Végighúzom kezem a sima vaskorlátan, ujjaim bizseregve siklanak le róla, megyek tovább. A szél elállt, de a szürke por még ott lebeg fölöttem, éppen csak átsüt rajta a nap, meleg van. Előrefutok, csikorog a kavics a lábam alatt. Visszanézek. Apám most lép csak ki az ajtón. Bevárom. Megfogom a kezét, mintha szükségem volna rá, hogy vezessen, különben, úgy érzem, eltévednék.

- Mi bajod van? – kérdezi.
- Miért mondta, hogy hazudok?
- Csak viccelt.
- Nem viccelt! – mondom mogorván.

– Jaj, dehogynem – bizonykodik apám. – Ilyen vicces ember, csak nehéz rajta kiigazodni – mondja, aztán, hogy másra terelje a szót, megkérdezi: – Készen van a leckéd?

– Szünet van – világosítom fel. Csodálkozom, hogy még ezt sem tudja. Szótlanul poroszkálunk hazáig, miközben mindketten a szünidei hazautazás ellenkező előjelű előérzetével bajlódunk magunkban.

OLÁH JÁNOS
**A Közel című regény
születése és utóélete**

A regényt, amelynek javított, új kiadásán dolgozom az utóbbi esztendőben, az 1977-es fülszöveg tanúsága szerint 1968-ban kezdtem el írni. Azonban akkor csak néhány részlet került papírra. A téma fokozatosan szippantott magába. Igazán a '73–'75 közötti időszakban éreztem úgy, hogy amit ebben a könyvben elmondhatok, azt mindenáron el kell mondanom. Mivel akkoriban a közzététel teljességgel lehetetlennek látszott, a kimondás kényszere nem másokra, csakis önmagamra irányult. Ha e műfajtan írás műfaját mégis meg kéne neveznem, azt mondhatnám, nem más ez a könyv, mint gyónás önmagamnak.

Mielőtt azonban rátérnék születési körülményeinek elemzésére, érdemes néhány szót az 1968-as, '69-es évekre vesztegetni, amelyeknek légköre, történelmi közege akkori emlékezetem szerint is az írásra készítő vallomás-szenvedélynek egyszerre volt kiváltó oka és szülőanyja. Akkori munkahelyem, a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat székhelye szomszédos volt a csehszlovák kulturális központtal. Így aztán a bársonyos forradalom minden mozzanatát már-már testközelből érzékelhettem, Kundera, Vaculik és a többiek műveit szinte a születésük pillanatában olvashattam magyarra fordítva. A prágai '68-at övező pesti intellektüel-eufória engem ennek ellenére hidegen hagyott: az a mellékönye, miszerint mi, hülye magyarok megérdemeltük a sorsunkat, mert fejfelrohantunk a falnak, bezzeg az okos, taktikus csehek sikere megérdemelt. '56 elevenen élt emlékezetemben, amelynek leverésére Prága több vagon gumibotot küldött a Kádár-kormányának, szemben a forradalmároknak vérét adó Varsóval. Ha egészen nem is, némileg el tudtam tekinteni a veszünkre törő utódállamok egyik legvérmesebbikének dühödten magyarellenes gesztusaitól, és ha visszafogottan is, de rokonszenvvel figyeltem a szovjeturalommal szembeni függetlenségi törekvését, amelynek bukása azért alapvetően

nem rázott meg. Elkönyveltem: bekövetkezett a szükségyszerű végkifejlet. A gumibotokat megköszönni Kádár-tankok indultak a szomszédba. Miért lett volna ez nagyobb szégyen a gumibotokénál?

Közben mi, a Kilencek a saját szabadságharcunkat vívtuk a cenzúrával szemben a szabad megszólalásért. És többszörösen bukásra álltunk, túl voltunk a Magvető Könyvkiadó durva, ávos stílusú elutasításán, a Szépirodalmi Könyvkiadó lektorainak megalázó kioktatásán. A '68-as, '69-es év fordulójának szilveszterét egyedül, az utcán töltöttem. Hideg volt, fáztam, körülöttem vadul kavargott a léggömböket rángató, dudáló, részeg tömeg: az volt az érzésem, egyedül én vagyok józan. Mégsem mentem haza: mint orvos az ideggörcsben rángatózó beteget, úgy figyeltem a várost, és közben magamat is. Valami rendkívüli vibrálást éreztem a légkörben, azt éreztem, hogy itt és most semmi sem az, aminek lennie kéne.

Mindenki a gulyáskommunizmus beköszöntének örvendett, pedig egy évtized sem telt el azóta, hogy az '56-ot követő bosszúhadjárat hivatalos, bírósági döntésekkel és „törvényes” akasztásokkal szegélyezett szakasza 1961. augusztus 26-án a Baross téri felkelőcsoport három tagjának, Ninckelsburg László parancsnoknak, Hámori István és Kovács Lajos felkelőnek a kivégzésével véget ért. Ráadásul csak a bosszúállás hivatalos szakasza zárult le. A szájról szájra terjedő hírek arról beszéltek, hogy a bosszúhadjárat más szín alatt, a látszattörvényesség álarcát is levetve, titokban tovább folyik. Alapelvei is megváltoztak. Egyik tiszt-helyettes-képzésre vezényelt sorkatona ismerősöm mesélte megdöbbenve, mire tanították ott a felettesei. A kiskatonát büntetni kell, ez volt az első tétel, amely tulajdonképpen elfogadható lett volna egy erőszak-szervezet esetében. Ismerősömet a második tétel döbentette meg, amely szerint a katonát nem azért kell büntetni, amit valóban elkövet, hanem valami egészen más, mondvacsinált vétségért. Azért, hangzott a magyarázat, mert ha tudja a katona, miért kapta a büntetést, alkalmazkodva a szabályokhoz, képes lesz beilleszkedni a rendszerbe. A cél pedig nem ez, hanem az, hogy a katona féljen. Ha nem tudja, miért kapta a büntetést, kialakul benne a folyamatos félelemérzet, s